

Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*

Taner ATASOY¹, Aydın PEKEL²

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, engelli bireylere yaşamları boyunca en büyük desteği veren ve onların sorumluluğu üstlenen ailelerin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Yöntem: Araştırma genel tarama modellerinden biri olan kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubu, İstanbul ili sınırları içerisinde farklı kurumlardan eğitim ve rehabilitasyon hizmeti alan farklı derecelerde zihinsel engele sahip olan bireylerin anne ve babalarının (n=465) gönüllü katılımı ile oluşturulmuştur. Veriler anket tekniği uygulanarak online ortamda toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ)” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde T-testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile cinsiyet, yaş ve ailesinde engelli birey olup olmama değişkenleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmemiştir. Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin zihinsel engelli çocukların sporun etkinliklerine yönelik tutumlarını incelediğimiz mevcut çalışmada ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile eğitim durumları, aylık gelir durumları, spor yapma değişkeni, arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Araştırmaya katılan ailelerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, spor yapma yapmama durumu, ailede engelli birey olup olmama durumu değişkenlerine göre ölçekten aldıkları puanlar neticesinde orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel engelli, aile, spor, farkındalık

ABSTRACT

Examination of The Level of Awareness of The Effects of Sports In Families With Mentally Disabled Children

Purpose: The study aimed to examine the awareness levels of the families, who give the greatest support and responsibility to the disabled individuals throughout their lives, about the effects of sports.

Method: The cross-sectional survey model, which is one of the general survey models, was used in the research. The research group was formed with the voluntary participation of the parents (n=465) of individuals with different degrees of mental disability who received education and rehabilitation services from different institutions within the borders of Istanbul. The data were collected online by applying the questionnaire technique. The “Awareness Scale for the effects of sports on individuals with intellectual disabilities” developed by İlhan and Esentürk (2015) was used as a data collection tool. T-test and ANOVA tests were used in the analysis of the obtained data.

Results: It was not determined that there was no significant difference between the score levels of the families from the scale and the variables of gender, age and whether there was a

* Uluslararası Ankara Kongresi, Spor Bilimleri Sempozyumunda sözel sunum olarak sunulmuştur (28-30 Mayıs 2021).

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul/TÜRKİYE.

Orcid ID: 0000-0001-5885-0663, tatasoy@gelisim.edu.tr.

² İstanbul Gelişim Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İstanbul/TÜRKİYE.

Orcid ID: 0000-0003-0238-1081, apekel@gelisim.edu.tr.

disabled person in the family. In the current study, in which we examined the attitudes of families with mentally retarded children towards sports activities of mentally retarded children, it was determined that there were significant differences between the score levels of families from the scale and their educational status, monthly income status, and the variable of doing sports.

Conclusion: It has been determined that the families participating in the research have moderate awareness as a result of the scores they get from the scale according to the variables of gender, age, education status, monthly income, whether or not to do sports, whether there is a disabled person in the family or not, from the awareness scale about the effects of sports on mentally handicapped individuals.

Keywords: Intellectual disability, family, sports, awareness

GİRİŞ

Zihinsel engelli bireylerin sosyalleşme sürecine etki eden en büyük unsurların başında aile gelmektedir. Bireylerin sosyalleşme süreci ailede başlayıp okul ve sportif faaliyetlere katılım sıklığına göre farklılık göstermektedir. Engelli bireylere sahip ailelerin çocuğunun engeli hakkındaki bilgi düzeyi, sosyal statüsü ve alışkanlıkları çocuğun sportif etkinliklere yönelik tutum düzeyi sürecin doğru yürütülmesindeki en büyük etkenlerdendir.

Zihinsel engelli bireylerin gelişim özellikleri ile eğitim esnasındaki öz yeterlilik düzeyleri akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren ve bunun sonucunda ömrünün büyük çoğunluğu ya da önemli bir kısmında çevresinin desteğine ihtiyaç duyan bireyler özel eğitime muhtaç duyan bireyler olarak ifade edilmektedir (MEB, 2006). Atasoy ve Çimen (2017) yaptıkları bir çalışmada, engelli tanımlarken, engelli bireyin başka bir kişiye veya herhangi bir medikal cihaza bağımlı olarak yaşayan bireyler olarak tanımlamışlardır. Bu tanımdan yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin, diğer engel gruplarındaki bireylerde de olduğu gibi ailelere bağımlı bireyler olarak yaşamlarını sürdürmekte olduğunu gözlemlemekteyiz. Engel kavramı ise bireyin yeterlilik göstermemesinden dolayı yaşadığı müddetçe yaş, cins, kültürel ve sosyal tabanlı farklılıklara bağlı olarak üzerine düşen rolleri istenilen şekilde yerine getirilememesi olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2006). Engelli bir bireye sahip olmanın aileler üzerindeki etkisi psikolojik ve sosyolojik olarak birçok alanda etkisini göstermektedir. Ailelerin nasıl bir fonksiyona sahip olduğu, stres düzeyleri, stresle başa çıkma stratejileri ve ailelerin ekonomik buhranda olmasının engelli bireylere sahip aileleri etkileyen başlıca nedenler olduğu ifade edilmektedir (Stainton ve Besser, 1998). Aynı zamanda zihinsel engelli bireylere sahip olan ailelerin iç ve dış faktörlerin yanında kendi çocuklarına yönelik engel durumu hakkındaki bilgi düzeyleri ve çocuğun psikososyal gelişim geriliklerinden kaynaklanan farkındalık eksiklikleri sorunlarla başa çıkmalarını etkileyen önemli etmenlerdir (Aksoy ve Demirli, 2020).

Zihinsel engelli bireylerin, fiziksel ve zihinsel faaliyetler açısından topluma göre gösterilmesi beklenen çabayı engelleri neticesinde karşılayamadıkları bu nedenle çevreye uyum problemleri yaşadıkları ifade edilmektedir. Bu noktada sporun normal gelişim gösteren bireyler üzerindeki pozitif etkilerinin, zihinsel engelli bireylerde de görüldüğü tespit edilmiştir. Sportif etkinliklere katılmanın zihinsel engelli bireylerde zihinsel becerileri, kas gücü, denge, postürel gelişim, koordinasyon becerileri ve bunlarla birlikte benlik kavramını desteklediği bilinmektedir (İlhan ve Esentürk, 2015). Engelli bireylerin sportif faaliyetlerde yer alması ile kendilik kavramı, başarı hissini, kendine saygı, iyi sosyal ilişki, mobilite ve bireyin bağımsızlığını sağladığı belirtilmektedir (Devine ve ark., 2017). Bu tanımlamalardan yola çıkarak, Spor etkinlikleri, zihinsel engelli bireylerdeki olumsuz davranışların üstesinden gelecek dinamikleri içerisinde barındırması ve bu dinamiklerin bir rehabilitasyon aracı olarak kullanılması etkili bir yöntem olarak görülmektedir (Atasoy ve Çimen, 2017). Ailelerin spora ilgileri, sporun sosyal boyutları hakkındaki bilince ulaşmak ve sağlıklı nesiller yetiştirmek için önemli bir etmendir. Spora katılımında ve spora yönelik destekte ailenin ciddi katkıları bulunmaktadır. Ailelerin sporun etkilerine yönelik bilgi düzeyleri, direk ya da dolaylı olarak spora yönlendirmeleri çocuklarının fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimleri düşünüldüğünde onların engelli çocuklarını fiziksel eğitim ve spor alanlarında motive etmektedir (Karakaş ve Yaman, 2014).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelendiği araştırma genel tarama modellerinden biri olan kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Kesitsel tarama araştırmalarında betimlenecek değişkenlerin özelliklerine uygun olarak bir seferde ölçüm yapılır (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Araştırma Grubu

Araştırma grubu, İstanbul ili sınırları içerisinde farklı kurumlardan eğitim ve rehabilitasyon hizmeti alan farklı derecelerde zihinsel engele sahip olan bireylerin basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 311'i anne, 154'ü baba olmak üzere (n=465) gönüllü ebeveynlerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma grubu, İstanbul ili sınırları içerisinde farklı kurumlardan eğitim ve rehabilitasyon hizmeti alan farklı derecelerde zihinsel engele sahip olan bireylerin basit

tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 311'i anne, 154'ü baba olmak üzere (n=465) gönüllü ebeveynlerden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 25,00 istatistik paket programı vasıtası ile analiz edilmiştir. Çalışmada demografik faktörler frekans analizine tabi tutulmuştur. Mevcut verilerin analizinde; öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri incelenmiş ve sonucunda parametrik testlerin yapılması uygun görülmüştür. Araştırmada analiz yöntemleri olarak; bağımsız olan gruplar t-testi, farklı değişkenler arasında çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi ve farklılıkların kaynağının belirlenmesi amacı ile tukey testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Değişkenler		F	%
Cinsiyet	Kadın	311	66,9
	Erkek	154	33,1
Yaş	25-30	75	16,1
	31-36	126	27,1
	37-42	134	28,8
	43-49	96	20,6
	50 ve üstü	34	7,3
Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	27	5,8
	İlkokul	188	40,4
	Ortaokul	79	17,0
	Lise	105	22,6
	Üniversite	62	13,3
	Lisansüstü	4	0,9
Aylık Gelir Durumu	İyi	87	17,0
	Orta	299	64,3
	Kötü	79	18,7
Spor Yapma Durumu	Evet	140	30,1
	Hayır	325	69,9
Ailenizde Engelli Birey Olup olmama Durumu	Evet	196	42,2
	Hayır	269	57,8

Tablo 1. Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımı

Tablo 1 incelediğinde araştırmaya katılan ailelerin cinsiyet değişkenlerine ilişkin veriler incelendiğinde %66,9'unun kadın, %33,1'inin ise erkek bireylerden olduğu gözlemlenmiştir. Yaş değişkenine ilişkin veriler incelendiğinde bireylerin %28,8'inin 37-42 yaş, %27,1'inin 31-36 yaş, %20,6'sının 43-49 yaş, %16,1'inin 25-30 yaş ve %7,3'ünün 50 yaş ve üstü

bireylerden oluştuğu görülmektedir. Eğitim durumuna ilişkin veriler incelendiğinde kişilerin %40,4'ünün ilkököl, %22,6'sının lise, %17,0'ının ortaoköl, %13,3'ünün üniversite, %5,8'inin okuryazar olmadığı ve %0,9' ununda lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. Aylık gelir değişkenine göre bireylerin %64,3' ünün orta, %18,7'sinin kötü ve %17,0'ının iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Spor yapma değişkenine göre veriler incelendiğinde %69,9'unun spor yapmadıkları ve %30,1'inin spor yaptıkları görülmüştür. Ailenizde engelli birey var mı değişkenine göre veriler incelendiğinde katılımcıların %57,8'inin evet ve %42,2 hayır cevabını verdiği saptanmıştır.

Tablo 2. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasındaki t testi analiz sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	T	P
Farkındalık Puan	Erkek	311	115,3	5,932	,326	,744
	Kadın	154	115,2	5,952		

Tablo 2 incelediğinde araştırmaya katılan ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ile yaş değişkeni arasındaki anova testi analiz sonuçları

Boyut	Yaş Grubu	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Farkındalık Puan	25-30	75	114,4133	5,81260	1,272	,280	-
	31-36	126	114,8571	5,58529			
	37-42	134	115,7313	6,09470			
	43-49	96	115,6458	6,19504			
	50 ve üstü	34	116,6176	5,95445			

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcı ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı yaş durumu değişkeni arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir ($p<0,05$).

Tablo 4. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ile eğitim değişkeni arasındaki anova testi analiz sonuçları

Boyut	Eğitim Durumu	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Farkındalık Puan	Okur Yazar Değil (a)	27	114,4074	5,79960	2,733	,019*	a-c d-f
	İlkököl(b)	188	114,6011	5,86437			
	Ortaoköl(c)	79	115,4177	5,88916			
	Lise(d)	105	115,4286	5,99175			
	Üniversite(e)	62	117,6935	5,69034			
	Yüksek Lisans(f)	4	114,7500	6,89807			

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcı ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılığın okuryazar olmayan ile ortaokul, lise mezunu ve yüksek lisans arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik

Boyut	Aylık Gelir	N	X	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Farkındalık Puan	İyi(a)	87	116,9195	6,04291	5,807	,003*	a-b
	Orta(b)	299	115,2642	6,01512			
	Kötü(c)	79	113,8228	5,07826			

farkındalık ölçeği ile ekonomik durum değişkeni arasındaki anova testi analiz sonuçları

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcı ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı ile aylık gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılığın ekonomik durumu iyi olan aileler ve ekonomik durumu orta düzeyde olan aileler arasında görülmüştür.

Tablo 6. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ile spor yapma durumu değişkenine göre t testi analiz sonuçları

	Spor Yapma Durumu	N	X	Ss	T	P
Farkındalık Puan	Evet	140	116,7	6,057	3,358	,001*
	Hayır	325	114,7	5,785		

* $P<0.05$

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı düzeyleri ile spor yapma değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 7. Araştırmaya katılan ailelerin engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ile ailenizde engelli birey var mı değişkeni arasındaki t testi analiz sonuçları

	Ailenizde Engelli Birey Var mı?	N	X	Ss	T	P
Farkındalık Puan	Erkek	196	115,8	6,259	1,641	,101
	Kadın	269	114,9	5,664		

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan ailelerin (ZEBSEYFÖ) puanı düzeyleri ile ailenizde engelli birey var mı değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p<0,05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Literatür incelendiğinde farklı engel gruplarına sahip bireylere yönelik, farklı tutum çalışmaları olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde, Kardeş ve ark., (2017) engelli çocuğa sahip anne-babalar üzerinde yapmış oldukları çalışmada katılımcıların tutum puanlarında cinsiyet açısından bir farklılık tespit edememişlerdir. Kırımoğlu ve ark., (2016)

öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde, sporun etkilerine yönelik farkındalıklarını karşılaştırdığı çalışmalarında, katılımcıların tutum puanlarında cinsiyet açısından bir farklılık tespit etmişlerdir. Yine benzer bir çalışmada Atasoy (2021) özel eğitim öğretmenleri üzerinde yapmış olduğu çalışmada cinsiyetin özel eğitim öğretmenlerinin tutum düzeylerinde bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Kemeç ve ark., (2018) doktor adayları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık düzeylerine cinsiyetin bir etkisini olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Zengin ve ark., (2016) yapmış oldukları araştırmasında da spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalıklarında cinsiyete göre farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde, araştırma bulgumuzdan farklı olarak cinsiyet değişkenine göre engellilere yönelik tutumların daha olumlu olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Dursun ve ark., (2019) öğretmen adayları üzerinde yapmış oldukları çalışmada, farklı bölümlerde öğrenim gören bireylerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinde cinsiyet açısından farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu farklılığın ise kadın öğretmen adaylarında daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. İlhan (2009) zihinsel engelli çocuğu olan anne ve babalar üzerinde yapmış olduğu çalışmada ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarının yapmış oldukları sportif etkinliklerin sosyal gelişim, psikolojik gelişim, fiziksel gelişimlerine katkı sağlayacağını düşündüklerini ifade etmiştir.

Kardaş ve ark., (2017) engelli çocuğa sahip anne-babalar üzerinde yapmış oldukları çalışmada katılımcıların tutum puanlarında yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir. Nalbant (2018) öğrencilerin spor yoluyla farkındalık gelişimi üzerine yapmış olduğu çalışmada katılımcıların yaş ve yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutum arasında olumlu sonuçlar olduğunu bildirmiştir. Yaş ilerledikçe tutum seviyesinin geliştiğini ifade etmektedir.

Daşbaş ve ark., (2013) de yapmış olduğu çalışmada ilköğretim öğretmenlerin, özel eğitimde öğretmenlerinden daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Başka bir çalışmada ise Gürsel (2006) engellilerle ilgili ders alan ve almayan öğrenciler üzerinde yapmış olduğu çalışmada engelli dersi alan öğrencilerin tutum düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğunu belirlemiştir. Alan yazın incelendiğinde, araştırma bulgumuzdan farklı olarak, eğitim düzeyine göre engellilere yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Kardaş ve ark., (2017) engelli çocuğa sahip anne-babalar

üzerinde yapmış oldukları çalışmada katılımcıların tutum puanlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir.

Kardaş ve ark., (2017) engelli çocuğa sahip anne-babalar üzerinde yapmış oldukları çalışmada katılımcıların tutum puanlarında aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık tespit edememişlerdir.

Dursun ve ark., (2019) öğretmen adayları üzerinde yapmış oldukları çalışmada, öğretmen adaylarının spor yapma durumları ile zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinde farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Kırımoğlu ve ark., (2016) öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde, sporun etkilerine yönelik farkındalıklarını karşılaştırdığı çalışmalarında, katılımcıların tutum puanları ile spor branşına göre anlamlı bir farklılık tespit etmişlerdir. Bu farklılığın evet yanıtı verenler lehinde anlamlı olduğunu bildirmişlerdir. Kardaş ve ark., (2017) yaptıkları araştırmada sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireyler üzerinde olumlu etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Sporun tüm toplum fertlerinin bedensel, zihinsel ve sosyal açıdan kendilerini iyi hissettirdiği noktasında birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar ışığında engelli bireylerin anne ve babaya veya başka bireylere bağımlı olarak yaşamlarını sürdürdüğü bilinmektedir. Dominant bireylerin hareket etmesi veya spor yapması engelli bireylerinde kısmen bu etkinliğe katılım sağlaması anlamına geldiği için engelli bireyler açısından çevresiyle iletişime geçmesini ve çevreyle olan uyumunu kolaylaştıran bir etkinlik oluşturacaktır. Alan yazın incelendiğinde, araştırma bulgumuzdan farklı olarak, spor yapma durumlarına göre engellilere yönelik tutumlarının daha olumsuz olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Kemeç ve ark., (2018) doktor adayları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık düzeylerine düzenli spor yapma değişkeninin bir etkisini olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Kemeç ve ark., (2018) doktor adayları üzerinde yapmış olduğu çalışmada, zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik farkındalık düzeylerine ailede engelli birey bulunma değişkeninin bir etkisini olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Kırımoğlu ve ark.,(2016) öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerde, sporun etkilerine yönelik farkındalıklarını karşılaştırdığı çalışmalarında, katılımcıların tutum puanları ile ailesinde engelli birey olup- olmama değişkeni arasında anlamlı bir sonuca ulaşamamışlardır. Atasoy (2021) özel eğitim öğretmenleri üzerinde yapmış olduğu çalışmada ailesinde veya akrabaları arasında engelli birey olup-olmama değişkeni arasında anlamlı bir sonuca ulaşamamışlardır. Şahin ve Bekir (2016) üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarını incelediği

çalışmada ailesinde veya akrabaları arasında engelli birey olup-olmama değişkeni arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde, araştırma bulgumuzdan farklı olarak, engelli yakını olan bireylerin veya engelli tanıdığı olan kişilerin engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Dursun ve ark., (2019) öğretmen adayları üzerinde yapmış oldukları çalışmada, öğretmen adaylarının ailede engelli birey olma durumları ile zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinde farklılıklar olduğunu ifade etmişlerdir. Sarı ve ark., (2010) hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada öğrenci yakınlarında engelli birey olup- olmama değişkeni arasında anlamlı farklılıklar olduğunu bildirmişlerdir. Yapılan bir diğer çalışmada ise Şenel (1995) engelli kardeşi olan ve olmayan bireylerin tutum düzeylerini incelediği çalışmada ise olanların olmayanlara göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını ifade etmiştir. Özcan ve Özer (2018) beden eğitimi ve spor öğretmenleri üzerinde yapmış oldukları bir çalışmada, öğretmenlerin engelli bir bireyle tanışık olup-olmama durumlarına göre tutum düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmişlerdir. Bu farklılığın tanıdık olanlar lehinde anlamlı olduğunu bildirmişlerdir. Engelli bir bireye sahip veya tanıdık olma durumu engelli bireyle karşı farkındalık ve tutum seviyesine olumlu etki ettiği yapılan birçok çalışmada vurgulanmıştır (Melekoğlu, 2013; Şahin ve Güldenoğlu., 2013; Akbuğa ve Gürsel, 2007).

Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin sporun etkinliklerine yönelik tutumlarını incelediğimiz çalışmada ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile eğitim durumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın okuryazar olmayan ile ortaokul, lise mezunu ve yüksek lisans arasında olduğu görülmüştür. Ailelerin eğitim düzeyi arttıkça farkındalık düzeylerinin de yükseldiği söylenilebilir. Ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile aylık gelir durumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın aylık gelir durumları iyi olan aileler ve aylık gelir durumları orta düzeyde olan aileler arasında görülmüştür. Ailelerin aylık gelir durumları arttıkça farkındalık düzeylerinin de arttığı söylenilebilir. Ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile spor yapma değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmemiştir. Spor yapan ailelerin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenilebilir. Ailelerin ölçekten aldıkları puan düzeyleri ile cinsiyet, yaş ve ailesinde engelli birey olup- olmama değişkenleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmemiştir.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan ailelerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, spor yapıp yapmama

durumu, ailede engelli birey olup olmama durunu değişkenlerine göre aldıkları puanlar neticesinde orta düzeyde farkındalığa sahip oldukları saptanmıştır.

Katılımcılar açısından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşığıdaki önerilerde bulunulabilir;

- Ailesinde engelli birey bulunan kişilerin ve özellikle de zihinsel engelli bulunan bireylerin bilgilendirme seminerlerine katılmaları teşvik edilmelidir.
- Bilgilendirme seminerlerinin planlanmasında çocukların eğitim aldıkları kurum ve kuruluşların etkin bir şekilde görev alması gerekmektedir.
- Benzer engel gruplarında çocuğa sahip anne-babaların bir araya gelerek, tecrübe ve deneyimlerini aktaracakları gruplar oluşturulabilir.
- Eğitim programlarında sporun engelli bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel ve psikomotor gelişimi üzerinde uzman kişilerden destek alınmalıdır.
- Engelli çocuğa sahip ailelerin spor yapmalarına imkân sağlanması açısından ikamet ettikleri bölgelerdeki yerel yönetimlerin spor rekreasyon alanlarına yatırım yapması gerekmektedir.
- Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlarının çözümü için sosyal hizmet ve sosyal yardım odaklı hizmet modelleri için ilgili kurumlar harekete geçirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. (2007). Bilgilendirme Yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Engelli Bireye Yönelik Değişen Tutumları. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 5(1),5-8.
- Aksoy, M. ve Demirli, C. (2020). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Karşılaşabilecekleri Güçlüklerle Baş Etme Durumlarının İncelenmesi: Bir Aile Destek Eğitim Programının Uygulanması. Education Sciences, 15(3), 73-84.
- Atasoy, T. (2021). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygı Düzeylerine Göre Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İstanbul Örneęi). ROL Spor Bilimleri Dergisi / Journal of ROL Sports Science ;2(2):40-51.
- Atasoy, T. ve Çimen, K. (2017). 15-20 Yaş Arası Zihinsel Engelli Sporculara, Açık ve Kapalı Alanlarda Uygulanan Hareket Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 58, s. 539-548.
- Daşbaş, S., Kesen, N.F. ve Eryılmaz, C. (2013). Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Engellilere Yönelik Tutumları. Sağlık ve Toplum. 23(1), 35-49.
- Devine, A., Carrol, A., Naivalu, S., Seru, S., Baker, S., Bayak-Bush, B. ve Marella, M. (2017). They don't see my disability anymore'—The outcomes of sport for development

- programmes in the lives of people in the Pacific. *Journal of Sport for Development*, 5(8), 4-18.
- Dursun, M., Güler, B. ve Bozkurt, T. M. (2019). Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklere Katılımına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 202-209.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler İçin Beden Eğitimi Ve Spor Dersinin Öğrencilerin Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 67-73.
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ) Geliştirme Çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, L. (2009). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Çocuklarının Özel Eğitimleri Sürecinde Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerine Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 38-48.
- Karakaş, G. ve Yaman, C. (2014). The role of family in motivating the children with disabilities to do sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 152, 426-429.
- Kardaş, N. T., Kardaş, S. B. ve Sadık, R. (2017). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Bireylerin Çocuklarının Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Kemeç, D., Tekkurşun Demir, G. ve Koç, S. (2018). Doktor Adaylarının Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 153-168. DOI: 10.31680/gaunjss.448576.
- Kırımoğlu, H., Esentürk, O. K., İlhan, E. L. ve Yılmaz, A. (2016). İlköğretim Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenleri İle Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Bireylerin Fiziksel Egzersize Katılımlarının Etkilerine Yönelik Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Manas Journal of Social Studies*, Vol.5, No.4, 231-244.
- MEB, (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı*. Ankara: T.C. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını. <https://www.egitimhane.com/ozel-egitim-hizmetleri-tanitim-el-kitabi-d259663.html> adresinden erişildi.
- Melekoğlu, M.A. (2013). Özel Gereksinimli Öğrencilerle Yürütülen Etkileşim Projesinin Genel Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Olumlu Tutum ve Farkındalık Geliştirmeleri Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), ss. 1053-1077.
- Nalbant, S. (2018). Spor Yoluyla Farkındalık Gelişimi Etkinliğinin Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Tutuma Etkisi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 24-36.
- Özcan, G. H. ve Özer, D. (2018). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Journal of Health and Sport Sciences (JHSS)*, 1(1-2-3), 39-51.

- Sarı, H., Bektaş, M. ve Altıparmak, S. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*. 27(2), 80-83.
- Stainton, T. ve Besser, H. (1998). The positive impact of children with an intellectual disability on the family. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 23(1), 57-70.
- Şahin, F. ve Güldenoğlu, B. (2013). Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi. *Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1), ss. 214-239.
- Şahin, H. ve Bekir, H. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 767-779.
- Şenel, H.G. (1995). Yetersizliğe Sahip Kardeşi Olanlarla, Olmayanların Yetersizliğe Yönelik Tutumları ve Kaygı Düzeyleri Yönünden Karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*.2, ss. 33-39.
- Zengin, S., Kaya, E., Bezci, Ş. (2016). Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Engellilerde Sporun Etkileri Konusundaki Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 45-56.

